

Benkő András kitüntetések felolvasott laudáció
(a Magyar Köztársaság Érdemrend kiskeresztje, polgári tagozat)
Kolozsvár, 1999.11.22, az Erdélyi Múzeum Egyesület székházában

Az erdélyi magyar zenetörténetírás családfáján Benkő András a harmadik nemzedék Seprődi János és Lakatos István után. Más és más viszony fűzte őket egymáshoz. Amúgy általában elmondhatjuk, hogy Lakatos Seprődi kezéből vette át a stafétabotot, de valódi filiációról nem beszélhetünk esetükben. Benkő András ezzel szemben tényleges Lakatos-tanítvány volt, mestere tanársegédjévé, majd kollégájává, végül pedig utódává lépett elő a közben számos átszervezést és átkeresztelést megért kolozsvári zeneművészeti főiskolán. Benkő Andrásnak a tanárával szemben tanúsított tanítványi ragaszkodása utánozhatatlanul nagyszerű példa, én legalábbis nem ismerek hozzá foghatót. Elkészítette és folyamatosan bővítette mestere bibliográfiáját, akkor is rendszeresen látogatta, amikor az aggyastyán már sem nem látott, sem nem hallott és a vele való értekezés csaknem lehetetlen volt, holta után pedig átfogó értékelő tanulmányt írt róla. Ilyen a tanítványi hűség. A tudományban viszont Benkő András kíméletlenül meghaladta mesterét, mind kutatási területeinek kiterjedésében, mind a módszer tekintetében, mind teljesítményeinek maradandó értékében.

Benkő András indulásakor még nem volt Kolozsvárt zenetudósképzés. A tanítói után zenetanári képesítést szerzett, karvezetéssel, orgonálással, zenekritikáirással, a Bartók Béla Dalosszövetség titkáráként művészetszervezéssel is foglalkozott. Nemzetiségi kultúránk nagy nyeresége, hogy végül a zenetörténetírás mellett kötelezte el magát végleg, ha nem is kizárólag. 1949-ben nevezték ki Lakatos tanársegédjévé, és néhány éven belül bizonyított. 1957-ben már Molnár Antal, Szabolcsi Bence és Ujfalussy József írásai mellett jelent meg a Kodály-Emlékkönyvben *Székelty László kótáskönyve* című, terjedelmes és nagy körültekintéssel megírt közleménye, amelyben a XVIII. századi Erdély egyik jelentős zenetörténeti forrását tárta föl. 1960-ban egy korai kolozsvári Haydn-bemutatóról szóló dolgozatát közölték a Szabolcsi Bence és Bartha Dénes szerkesztette *Zenetudományi Tanulmányokban*, annak újabb jeléül, hogy a magyar zenetörténetírás nagyjai befogadják az erdélyi újoncot, munkatársuknak tartják, számítanak kutatásaira. Ennek a szépen bontakozó kapcsolatnak a politikai égbolt besötétülése vetett véget. A rendszer egyre nehezebben tűrte, majd kifejezetten akadályozta a magyar zenetörténészekkel való együttműködést, kivált a külföldi közlést, eladdig, hogy voltak fekete esztendők, amikor még az új magyar zenetudományos irodalom olvasását is lehetetlenné tették. Ha elképzeljük, hogy jobb időkben hogyan bontakozhatott volna tovább Benkő András pályája, amaz áldatlan korszak áldozatának kell hogy tartsuk. Ha azonban abból indulunk ki, hogy minden történelmi gáncs ellenére mi mindent kutatott fel és közölt, a korszak hősei között kell kijelölnünk a helyét.

Mint egy amolyan egyszemélyes erdélyi magyar zenetörténeti intézet, mindent felvállalt, ami csak ebbe a munkakörbe belefér, dokumentumok föl kutatásától, közlésétől és zenetörténeti értékelésétől a zenetörténeti múlt népszerűsítéséig. Vállalásából sokat teljesített. Az erdélyi fejedelmi udvar, régi városaink és az erdélyi kollégiumok zenei életéről, valamint a református egyházzene történetének a köréből közölt dolgozatai rég beépültek a szakirodalomba. Nagyobb részt neki köszönhetjük, amit Apáczai Csere János vagy a két Bolyai zenetudományos művéről tudunk, és a közelebbi előd, Seprődi János jelentőségére is főleg az ő szerkesztésében megjelent kötet döbentette rá az utókort. Bartók romániai hangversenyeinek szentelt, úttörő monográfiája, a Romániában adott Bartók-interjúk példamutatóan módszeres feldolgozása, kiadatlan Bartók-levelek közreadása és számos idevágó cikke révén értékes helyet vívott ki magának a nemzetközi Bartók-kutatásban. Sajnálunk kell, hogy kiadatlan *Bartók és Románia* című értekezése, amelynek érdeméért 1976-ban a zenetudományok doktorává avatták. Bartók romániai fogadtatása után Kodály romániai fogadtatását is megírta.

Amit e pár szóban felvázoltam: Benkő András pályájának fővonala, de korántsem az egyetlen. A kolozsvári magyar zenetörténész természetesen románul is közölt, a román zenetörténetbe vágó kérdésekről is. A rendszeres zenetudomány területén is megtalálta a maga kutatási területeit: esettanulmányaival a hazai Bach-, Mozart- és Beethoven-irodalmat is gazdagította. Több főiskolai

jegyzetet írt. Zenetudományos köteteket szerkesztett. Bibliográfiai jegyzékei nélkülözhetetlenek. Sosem tartotta rangjához méltatlan dolognak a népszerűsítő irodalom művelését. Külön ki kell emelnem méltatlanul meghurcolt *Zenei kislexikonát*, amelynek kinyomtatott első kötetét a cenzúra 1983-ban csaknem bezúzatta és amelynek második kötetét olvasatlanul vetették vissza. Van munkásságának egy sajátos vonása, amelyet egyetlen más zenetörténész ismerősömnél sem vettem észre hasonló mértékben: a napjainkban történelemmé váló jelenkor eseményeit és jelenségeit is zenetörténeti szorgalommal és szenvedéllyel veszi számba. Évtizedek óta mindent följegyez, ami csak a jövőben zenetörténeti adattá válhat. Ismeretes, hogy írásainak vonulata mögött hatalmas tanári múlt érdeme tornyosul. Kevesebben tudják róla, hogy mennyit dolgozott s dolgozik ma is különböző egyházzenei bizottságokban.

A román államvezetés 1968-ban a Művelődési Érdem III. fokozatával tüntette ki, 1987-ben a Romániai Zeneszerzők Szövetségének a díját adományozták neki. A Magyar Népköztársaság művelődési kormányzata 1981-ben a Bartók Centenárium diplomájával és emlékérmével jutalmazta. Ma azért vagyunk itt, hogy tanúi legyünk annak a pillanatnak, amikor a Magyar Köztársaság magas állami kitüntetésében részesül. Az én feladatomban az volt, hogy mint egykori tanítványa, majd munkatársa és barátja a jelenlévők számára röviden összefoglaljam azokat a tényeket, amelyek a kitüntetést igazolják. Feladatomban nem volt egyszerű – a kötelező rövidség okán. De könnyű szívvel tettem neki eleget, mert tudom, Benkő András érdemei széles körben ismertek, személyét őszinte köztiszteltet övezi, így laudációm gyengéi nem csorbíthatják az ő megítélését.

Szeretettel gratulálok neki a megérdemelt, magas kitüntetéshez.

László Ferenc